

DE GOUDPLEVIER

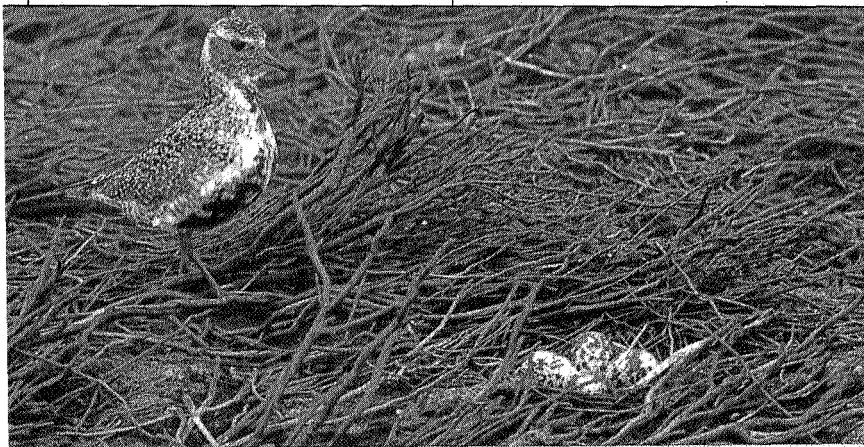
Henk van den Brink

Met ingang van dit nummer zal Henk van den Brink een serie artikelen schrijven over vogels die vrij kenmerkend zijn voor bepaalde biotopen in Groningen, Friesland en Drente.

Bij elk artikel levert Erik van Ommen een illustratie. Henk van den Brink en Erik van Ommen zijn beiden actief lid van de vereniging Avifauna Groningen. Het lijstje van vogelsoorten die karakteristiek genoemd kunnen worden voor de noordelijke provincies is maar kort. Nog korter wordt het wanneer we even afzien van broedvogels en ons beperken tot doortrekkers en wintergasten. Eén soort die er dan in elk geval op voorkomt is de goudplevier, een vogel die Nederland vooral in voor- en najaar bezoekt en dan juist in de open graslandgebieden van Groningen en Friesland het talrijkst is.

Van oudsher is de goudplevier in deze streken een bekende verschijning. Vroeger wist men niet alleen hoe de 'wilster' — z'n volksnaam in Groningen, Friesland en Drente — er uit zag, maar ook hoe hij smaakte. Het vangen van goudplevieren met speciale slagnetten, het zogenaamde 'wilsterflappen' was een veel beoefende vorm van jacht. Doordat hiervoor sinds tientallen jaren geen vergunningen meer worden ge-

Goudplevier bij nest

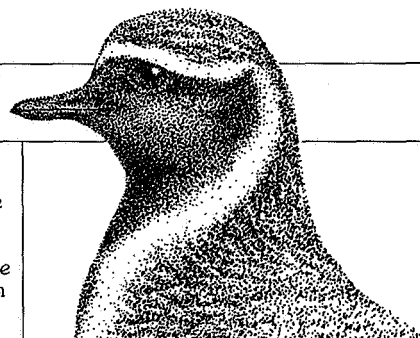

geven, is het 'flappen' langzamerhand tot het verleden gaan behoren. Wel wordt de vangtechniek nog gebruikt om de vogels te kunnen ringen.

De goudplevier behoort tot de familie der plevieren, een steltloperfamilie. Van andere steltlopers onderscheiden de plevieren zich vooral door hun relatief korte snavels. De bekendste vertegenwoordiger van de familie is de Kievit, in wiens gezelschap de goudplevier op de trek regelmatig te zien is. Uiterlijk lijkt de goudplevier maar weinig op zijn neef. Het meest opvallende kenmerk is de fraai goudkleurig met zwart gevlekte bovenzijde, waaraan hij z'n naam dankt. Hoe z'n onderzijde gekleurd is, hangt af van het jaargetijde. In het winterseizoen is de onderzijde licht gekleurd zonder opvallende kenmerken, in het zomerkleed echter zwart met een witte rand.

In ons land kunnen het hele jaar goudplevieren gezien worden, maar de kans om ze in winterkleed te zien is wel aanzienlijk groter. Na de broedtijd verschijnen de eerste goudplevieren bij ons zo rond half juli, vaak in gezelschap van Kieviten op pas gehooide graslandpercelen. In augustus bereikt de trek een eerste hoogtepunt, vooral langs de kust. Langs de Groningse noordkust verblijven dan gemiddeld zo'n 4000 exemplaren. Aan de Friese waddenkust liggen de aantallen in dezelfde orde van grootte.

Overigens verblijven de goudplevieren vooral binnendijs en op de kwelders. Op het wad zelf kom je ze weinig meer tegen: dat is het domein van de verwante zilverple-

vier.

Terwijl in Groningen in de loop van de herfst de aantallen aan de kust afnemen, nemen ze in het binnenland juist toe tot in november de top bereikt wordt. In Groningen en Friesland verblijven dan vele tienduizenden goudplevieren. Zolang het niet gaat vriezen, blijft 's winters nog een flink deel daarvan achter. Zodra echter de vorst invalt, trekken de goudplevieren massaal weg, om daarna de rest van de winter niet meer terug te keren, ook al verdwijnt de vorst weer. De belangrijkste winterkwartieren liggen in het Atlantische kustgebied: Groot-Brittannië, Ierland, Frankrijk en het Iberisch schiereiland. Vanaf eind februari, begin maart keren de vogels weer in Nederland terug. Maart en april zijn in het voorjaar de belangrijkste maanden. Omstreeks half mei zijn de meeste goudplevieren verdwenen. Echter, ook in de zomer kunnen nog kleine aantallen gezien worden, voornamelijk langs de waddenkust.

Pleisterplaatsen

De belangrijkste pleisterplaatsen in Groningen liggen in het Reitdiepdal. Vooral in november verblijft daar verreweg het grootste deel van de Groningse goudplevieren; aantallen van 60 tot 70 duizend zijn geen uitzondering. In het voorjaar is het voorkomen in dit gebied onregelmatiger en zijn de aantallen meestal wat lager. Kleinere pleisterplaatsen liggen oostelijker, bij Kantens en Appingedam. In Friesland komt de goudplevier wat meer verspreid voor, in het hele kleigebied, maar ook in het zuidwesten van de provincie, vooral in het gebied tussen Workum, de Oudegaaster Brekken en de Fluessen. In de genoemde gebieden kunnen grote troepen, soms duizenden bij elkaar, gezien worden. Daarbuiten komt de goudplevier bijna overal in de noordelijke provincies wel voor, maar steeds in kleine

schap en korte vegetatie, te gelden. Het broedgebied strekt zich uit van IJsland in het westen via Scandinavië tot in Noordwest-Siberië. De goudplevier houdt zich daar vooral op in (berg)toendra's, natte heiden en vochtige hoogvenen. De zuidelijkste broedplaatsen liggen in het noordwesten van West-Duitsland. De verspreiding in Midden-Europa, die als een ijstijd-relikt beschouwd wordt, is vroeger aanmerkelijk groter geweest. Ook in ons land was de goudplevier ooit een bekende broedvogel. Vooral de uitgestrekte hoogveenengebieden van Groningen en Drente moeten van belang zijn geweest. Biotoopverlies lijkt dan ook de belangrijkste oorzaak te zijn van de verdwijning als broedvogel. In Groningen werd het laatste broedgeval in 1928 in het Rhederveld bij Boertange gekonstateerd; in Drente vond het laatste broedgeval in 1932 bij Rolde plaats. Het broedgeval in 1937 in het Fochteloërveen werd als het laatste van Nederland beschouwd, totdat er in 1974 plotseling een nest met eieren gevonden werd bij Budel (Noord-Brabant).

Hoewel een nieuwe broedpoging niet uitge-

sloten moet worden — de hoogveenrestgebieden in Zuidoost-Drente lijken daarvoor bijvoorbeeld geschikt — zal het bij zonderingen blijven. Wie goudplevieren in hun broedgebied wil tegenkomen, kan het best naar Scandinavië gaan. Iedereen die wel eens op de 'fjell' (zoals de Scandinaviërs het gebied boven de boomgrens noemen) heeft rondgelopen, moet ze haast wel kennen. Als je de broedplaats van de goudplevier nadert hoor je al van verre z'n melancholieke fluitje ten teken dat de menselijke indringer is opgemerkt. Wanneer deze zich dichterbij waagt, rent de goudplevier opgewonden met hem mee, de vreemdeling steeds nauwkeurig in het oog houdend. Daarbij kiest hij telkens verhogingen, bijvoorbeeld stenen, als uitkijkpost. Voortdurend klinken z'n fluittonen tot de lastpost uit het zicht verdwenen is. Wanneer je dan later in je eigen vertrouwde omgeving hetzelfde fluitje hoort, herinnert de goudplevier je weer aan die gebieden waarin natuur nog echt bestaat.

aantallen. In Drente ontbreken belangrijke pleisterplaatsen.

Dat laatste is niet zo verwonderlijk wanneer we naar de biotoopvoorkeur van de goudplevier kijken. Hij voelt zich alleen thuis in uitgestrekte open gebieden met weinig bomen of andere 'opgaande elementen'. Verder is een korte vegetatie (bijvoorbeeld een begraasde grasmatt) van belang.

De goudplevier is namelijk een uitstekende loper, die zich snel en ongehinderd wil kunnen voortbewegen. Vooral bij het voedselzoeken is dat van belang. Zoals alle plevieren is hij een echte 'oogjager', dwz. hij spoort zijn voedsel met zijn ogen op (andere steltlopers doen dat bv. met hun tastzin). Dat voedsel bestaat grotendeels uit insecten, larven, wormen en slakken.

Op bouwland komt de goudplevier ook wel voor, maar veel minder talrijk. De verspreiding in de rest van Nederland is hoofdzakelijk beperkt tot het lage westen: Noord- en Zuid-Holland en Zeeland.

Broedgebieden

Wanneer we vervolgens naar het broedbiotoop kijken, dan blijken daarvoor dezelfde twee voorwaarden, openheid van het land-

